

A temető Pamlényban, két ország határán

© FARKAS Anett

Debreceni Egyetem, Debrecen, Magyarország

tassza06@gmail.com

A néprajzkutatás a 20. század elejétől fogva veszi górcső alá a falusi temetőket, a népi sírjeleket, kutatja a temetkezési szokásokat, hiedelmeket. A néprajz területén felfedezhető néhány újszerű kutatási irány, mint például Bartha Elek Vallásökológia című munkája, melyben egészen új megvilágításban, a tér s az idő szakralizációjával foglalkozva közelíti meg a temetők témáját.¹

A falusi temetők, valamint a népi sírjelek kutatása, megőrzése a műemlékvédelem és az etnográfia határterületén helyezkedik el.² Ugyanakkor a temetők, mint jelenségek mindig is fontos részét alkották a vallástudománynak.

Pamlény

Pamlény falva Magyarország és Szlovákia határán húzódik. A Cserehát „gyöngyszeme” Miskolchoz fekszik a legközelebb nagyvárosaink közül. Mára szinte teljesen elnéptelenedett községről van szó. A település reliktum jelenségei – a község temetőjében is – az 1930 és 1956 közötti időszakban formálódtak meg.

A néprajz megközelítése szerint a temető fogalma egy olyan földterületet foglal magában, melybe valamely település, illetve emberi közösség halottait helyezik örök nyugalomra. Dombos, hegyes vidékek esetében – mint például Pamlény – a falu mellett található hegyoldalon helyezik el azt.³ A pamlényi sírkert domboldalon található. Maga a temető a falu tulajdonát képezte.⁴

A temető „felosztása”

A fent említett években vizsgálom a falu sírkertjének jellemző sajátosságait. A temető rendjét a pamlényi polgárok maguk formálták meg.

A falu területének jelentős részét veszi birtokba a temető. Elhelyezkedését tekintve a sírkertet a lakóházak „mögött” alakították ki. Körbe nem kerítették, így voltaképpen a falutól semmilyen módon nem választották el.

Ahogy Pamlényban emlegetik a lakosok, a „kertek alatt” húzódik meg az úgynevezett „alsó temető”. Neve elhelyezkedésére utal. E földterületen a következőképpen osztoztak meg a lakosok: kisebb részét a katolikusok vették

---

¹ Bartha 1992 69-74., phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

² phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

³ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982.

⁴ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

birtokukba, nagyobb területet pedig a reformátusok tulajdonába helyeztek.⁵ A temető ezen részébe kezdetben szinte kizárólagosan a falu nemeseit helyezték örök nyugalomra (például: nemes P. vagy a nemes R. család). Néhány év elteltével – hely szűke miatt – a szegényebb lakosok is eltemethették itt halottaikat.⁶

Az alsó temető elnevezésének analógiájára, szintén a kertek végében foglalja el helyét a „felső temető”, a két részt akácok választotta ketté. A „felső temető” mintegy a tükrét jelentette „alsó” párjának. Felosztását tekintve is megegyezett azzal: egyik fele katolikus, másik református részt alkotott. Viszont a katolikusok számára kiadott terület itt nagyobb részt képviselt, mint a reformátusoké. A felső temetőrészt a szegények számára tartották fenn, de akadtak kivételek is ez alól (például a nemes V. család).⁷

A felső temető katolikus oldalán Pamlény ékességét jelentette egy óriási kereszt, melyen Jézus szobrát helyezték el.⁸ Voltaképpen ez a magányos kereszt vette át a cintermekben található templom szerepét.⁹

A temető felosztása azonban itt még nem szakadt meg, létezett egy, a zsidó közösség számára fenntartott rész is. A zsidó temető területeként ahhoz képest, hogy mindössze egy sír található benne, akkora részt választottak le, mint a katolikus és református együtt. A zsidó közösség a reformátusok mellé temetkezett, voltaképpen az akácokba. (Az itt található akácot nem pucolták ki, mielőtt temetkezni kezdtek.) A zsidó temetőkről jellemzést ad, hogy a település szélén kaptak helyet, mint Pamlényban is, a felekezeti temető mellett. De míg általában a sírkertet magas fallal vették körül, Pamlényban az akáccsal „kerítette el” magát a zsidó felekezet.¹⁰

A zsidók elhurcolása után a faluban megszűnt a felekezet temetkezése, csupán az említett egyetlen sír maradt, amit nem gondoztak, s nem rendelkezett még fejfával sem.¹¹

A temető felosztása tehát azt az általános rendet tükrözi, mely alapján, ha egyetlen temetővel rendelkezett a falu, azt osztották fel részekre vallási megosztottság szerint.¹²

A temetkezés rendszere – társadalmi rend

„Általában” elmondható egy falusi temető esetében, hogy a benne található sírcsoportok hű tükrét jelentették a falu társadalmi rendjének, a templomi ülésrendhez hasonlatosan. Ennek megfelelően a tehetősebb családok a „rangjukhoz méltó” helyeken állíthattak síremléket (temetőkeresztnél, a kapu közelében).¹³ Ugyanakkor a síremlékek anyaga, megformálásának módja is a vagyoni

⁵ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

⁶ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

⁷ N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

⁸ N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

⁹ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

¹⁰ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

¹¹ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

¹² Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982.,

Balassa Iván: *A magyar falvak temetői*. Corvina Kiadó. Budapest. 1989.

¹³ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

megosztottság jelölőjeként szolgált. Rendszerint ez a rend tükrözött egy falut, azonban Pamlény temetkezése – bizonyos szempontból – ez alól kivételt jelentett.

A vagyoni helyzet alapján történő temetkezés nem jellemezte Pamlény falvát. Kivételt képezett ez alól az alsó temető első sora, ahol a nemes L. család foglalta el örök nyughelyét. Ezt a sort mindig az L. család birtokolta. Bár számos faluban tartatott a szokás, mely szerint a nagycsaládok illetve nemzetségek szerint temették a falu lakóit, Pamlényban egyetlen család számára létezett fenntartott hely. A férj-feleség egymás mellé temetésének motívuma azonban hagyományként őrződött.¹⁴

Érdekessége lehet a temetőnek, hogy ebben az időben kőből készült síremlékek nem készültek, pusztán a L. család sírhelyét alkották márványból.¹⁵ Ekkor fából faragtak fejfát a szegények számára, míg a nemesek megcsináltatták hozzátartozóik sírjait a saját ízlésüknek megfelelően.

Az alsó temető végén azonban létezett még egy hatalmas, egészében márványfejfa. N. G. nyugszik ebben a sírban. Maga a sír az 1800-as évekből származik. Az adat érdekessége abban rejlik, hogy az elhunytat, illetve annak családját senki nem ismerte a faluban.¹⁶ „Rejtély” maradt tehát, hogy ki volt az elhunyt, s hogy miért pont Pamlény falvában temették el.

Az L. família sorától felfelé már vegyesen zajlott a temetkezés. A sírokat úgy igyekeztek elhelyezni, ha például egy férfi meghalt, mellé tudják majd temetni feleségét. Ennek célján kihagytak egy helyet, az alsó és a felső temetőben is.¹⁷ Ebből következően gyakran fordult elő Pamlény községében az úgynevezett „dupla”, azaz a házastársak számára készített sírkőforma. Miután eltemették az „első halottat”, állították ezt, üresen hagyva a második halott halálozási évszámának helyét.¹⁸

A gyermekek sírjait Pamlény esetében is a temető félreeső területére helyezték. A háborúk idején elesett hősök számára nem készítettek jelképes sírokat, hanem egy, a falu katolikus templomkertjében elhelyezett emlékművel rótták le előttük tiszteletüket.

Az egyházi és világi fennhatóságok a 18. század második felétől kezdve egyre inkább szorgalmazták azt a rendet, mely szerint a temetőben a sírsorokat a temető útjai felé tekintő, szabályos rendben kellett elhelyezni. Ezeket már nem a családi összetartozás alapján temették be, hanem az elhalálozás időrendje szerint.¹⁹ Feltételezhetően ez a rendszer fejtette ki hatását Pamlény sírkertjében is.

A falu temetőjének társadalmi rendje teljes valójában a sírok megmunkálásában nyilvánult meg. Adatközlők információi arra engednek következtetni, hogy a faluban élő jómódú lakosok előszeretettel készíttettek hatalmas, nemes anyagból síremlékeket hozzátartozóik számára, melyeket elegánsan, kiemelkedően szép feliratokkal láttak el.²⁰

Ugyanakkor a sírok elhelyezésük során nem mutattak társadalmi megkülönböztetést, bár a temetkezés kezdetekor erre utaltak törekvések az egyes

¹⁴ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., Balassa Iván: *A magyar temetők néprajzi kutatása*. Ethn., 1973.

¹⁵ R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

¹⁶ R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

¹⁷ B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

¹⁸ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982.

¹⁹ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_lmola.pdf

²⁰ N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

sírok sorokba helyezése folyamán. Végül keveredtek egymással a gazdag-szegény elhunytak síremlékei, melyeknek külső megmunkálása jelezte a társadalmi rendet.²¹

Szertartások a temetőben

Pamlény községe valóban egy családhoz hasonlatosan működött. Mikor halott volt a faluban, ha dolgoztak az emberek, hazamentek a mezőről. Ilyen esetekben is segítettek egymást a falu lakói, legyen szó akár az előkészületekről, akár a sír kiásásáról.²²

Ugyanakkor a temető „egyéb” funkciót is ellátott. Iskola után a gyerekek a felső temető szélére jártak szánkózni, általában este vagy éjjel, holdvilágnál. Itt ugyanis egy meredek parton végig tudtak szántani le a faluba, ez volt az akkori szánkóút.²³

Bár a gyakorlat a temetés folyamatához fűződik, mégis a temető részét képezik a következők: a katolikus temetések alkalmára a temetőbe egy vezérkeresztet helyeztek, valamint két fekete lobogót, amit férfi halott esetében férfiak, vagy női halott esetében nők vittek. Mára ez megszűnt, aki csak tudja, viszi a koporsót, hisz nagyon kevesen lakják a falut.²⁴

Ha a rózsafüzér társulat tagja volt az elhunyt, a temetőben található hatalmas rózsafüzérrel díszítették és díszítik ma is a koporsóját.²⁵

A katolikus és református temetőben egyaránt szokásként élt, hogy ha valaki meghalt, másnap már el is kezdték ásni a sírt, s általában abba két-három nap múlva temettek. Időre volt szüksége az embereknek a sír kiásásához, hiszen kemény, agyagos talajjal kellett szembenézniük.²⁶

Tradíciót képezett a faluban, hogy a halottak napjára készített koszorúkat a családon belül fonták. A Pamlény mellett található „fenyves erdőből” hozták a fenyőgallyat, amelyből a koszorúk készültek. Ezekre színes krepp papírból készítették virágokat. Körülrakták vele a koszorút, amelyet a fejére akasztottak.²⁷

A temető berendezése

A 16. században egy több évszázados folyamat indult útjára, melynek folyamán a hazai temetők kiköltöztek a települések szélére, a település középpontjából. A folyamat a reformációnak valamint az 1545-63 között tartatott tridenti zsinatnak köszönheti életbe lépését.²⁸

A „kiköltöztetést” követően a temető a község szerves részét alkotta továbbra is, ugyanakkor megfigyelhető bizonyos elhatárolódás, mind fizikai, mind szellemi értelemben a lakott területtől. A települések lakosai arra törekedtek, hogy

---

²¹ B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

²² B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

²³ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

²⁴ G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

²⁵ G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

²⁶ R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

²⁷ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai

²⁸ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_lmola.pdf

természetes határvonalat húzzanak a holtak és az élők világa között. Erre példa Pamlényban is a domboldalba történő temetkezés, mely egyúttal szolgálhatott védelemül az áradások ellen.²⁹

A temetőkert a következő képet formálta: a sírkert a faluban „park” benyomását keltette az 1930-1956 között terjedő időszakban, ugyanúgy, ahogyan ma is. A sírok között út nem vezetett, mintegy „rendszeretlenül” helyezték el azokat. Arra figyeltek a falu lakói, hogy a felekezetiüknek megfelelő helyre helyezték el halottjukat, hogy ki mellé kerül (volt szomszéd, barát) nem számított. A település életében érdekes tény volt ez, hiszen mind a katolikus, mind a református templom ülésrendjében érvényesült a társadalmi rend, a temetőben ez nem jellemezte Pamlényt.³⁰

A sírkert területén futó utak előre nem tervezett módon, ugyanakkor célszerűen alakultak ki. Pamlényban a temető útjának „kisebb vonalai” a sírcsoportokat, síremlékeket kötötték össze, illetve a temetőn át a községből Szlovákia határához vezettek.³¹

A sír formáját a talajadottság valamint az évszakok is befolyásolták, jellemzően mély sírokat ástak. A padmalyos temetkezést országszerte ismerték. A sírgödörbe üregeket ástak oldal- vagy fenékirányba, melyeket kibéleltek gerendákkal illetve deszkákkal.³² A községben a sír kiásásakor, azon belül ástak még egy, úgynevezett „kis sírt”, melynek szélét hagyták. Erre deszkát helyeztek el a koporsó leeresztését követően. A padmaly deszkának köszönhetően egyáltalán nem érte föld a koporsót.³³

A szegényebb családok esetében a fakereszt töltötte be a sírkő szerepét, akadt pamlényi, aki idővel nemesebb anyagból készített sírkövet az elhunyt számára, de sok esetben ezt csak a módosabb falubeliek engedhették meg maguknak.³⁴

A fejfa „jelképezi” a református valamint az unitárius sírkertek kizárólagos sírjelét.³⁵ A fejfa anyagát általában tölgyből vagy akácból készítették, hossza elérhette a 150, néha 300 cm-t. A fejfa elkészítését Pamlényban a halott hozzátartozója esetleg a faluban élő, a faragás tevékenységét űző lakos készítette egy darab fából. Belevésték a halott nevét vagy annak kezdőbetűit, valamint sírfelirat került fel rá. Általános volt a fejfák díszítése a faluban (díszes faragások, illetve bevéssett díszítéssel dolgoztak).³⁶

A fejfa színének életkorjelző szerepet is tulajdonítottak. A faluban a lila középkorú, a fekete pedig idős halottakra utalt.³⁷

Pamlény falvának szegény rétegét a táblás fejfa használata jellemzi, mely voltaképpen egy deszkából kifűrészelt tábla.³⁸

²⁹ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

³⁰ B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai

³¹ R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

³² Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., Balassa Iván: *A magyar temetők néprajzi kutatása*. Ethn., 1973.

³³ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

³⁴ P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

³⁵ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982.

³⁶ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai, Balassa Iván: *A magyar temetők néprajzi kutatása*. Ethn., 1973

³⁷ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982. V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai

³⁸ Balassa Iván: *A magyar temetők néprajzi kutatása*. Ethn., 1973., P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

Az 1930 és 1956 között eltelt esztendőben a kézzel faragott fejfákat a falu egyik lakója készítette el. Két-három nap állt rendelkezésére, hisz a temetésre már szállítania kellett munkáját.³⁹

A sírjelek azon objektumok, melyek a halott sírjának a helyét jelölik. Jellegzetesen mutatják a halott vallását, nemét, illetve korcsoportját.⁴⁰ Ezen tulajdonságainak köszönhetően válnak a falu társadalmi rendszerének egyik számottevő jelölőjévé.

Pamlényban a következő motívumok lelhetőek fel a síremlékeken: keresztmotívum, mely a keresztény világnézet szimbóluma, a láng, mely az örök életet szimbolizálja, a szomorúfűz, ami a gyász kifejezése. Található még galamb, ami a béke jelképeként szolgál, valamint a virágok szimbolikája, amely a halál utáni viszontlátásra utal.⁴¹ Nemesi famíliák esetében ezek sajátos keveredése figyelhető meg, a család ízlésének megfelelően.

A síremléken feltüntetett vers a sírfelirat, melynek célja, hogy hagyományos motívumok segítségével emléket állítsanak az elhunyt számára.⁴² Sírfelirat-példa Pamlény temetőjéből: „Szomorodott szívvel állunk meg e sírnál”. A sírfelirat minden esetben az elhunyt életével áll kapcsolatban.⁴³

Maga a koporsó általában tölgyfából készült, esetleg fenyőfából, szücsből.⁴⁴ Pamlényban a koporsót helybeli, hozzáértő „szakember” készítette el.⁴⁵

A magyar falvak temetőiben két fajta lett igazán jelentőssé a lombhullató fajok közül: az akác, mely hamar a parasztság kedvelt fájává nőtte ki magát, a 18. század végi, magyarországi megjelenését követően. Pamlény egyik jellegzetessége lett a temetőben, a szomorúfűz kultuszához hasonlatosan, mely vésett, faragott jelképként kapott helyet Pamlény sírkertjében.⁴⁶

A hazai vidéki temetőkultúra átalakulását hozták a falusi köztemetőben a II. világháborút követő politikai és társadalmi változások. A tradicionális vidéki létforma eltűnése jelentette azt is, hogy számos városi szokásforma kapott helyet a vidéki településeken. Felütötték fejüket a semmitmondó, gyári termékek a temetőben, Pamlényban jelentéktelen mennyiségben ismeretes ez a tény a sírkertben.⁴⁷

Halottas ház a pamlényi temetőben 2002-ben épült. Egészen 10 évvel napjaink előtt háztól temettek, ami azt jelentette, hogy otthon, a szobában ravatalozták fel a halottat, s az udvaron kezdődött a temetési szertartás.⁴⁸

³⁹ P.I. 75 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

⁴⁰ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982.

⁴¹ Fogarasy Attila & Sax Ibolya: *„Hol sírjaink domborulnak” Temetők könyve Pilisvörösvár*.

www.temetokkonyve.hu, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, G.J. 55 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, Seléndy Szabolcs (szerk.): *Temetőkert : magyar és külföldi temetők története és művészete, fejfák, sírkövek, kolumbáriumok, a temetőkert díszítése és ápolása*. Mezőgazd. Kvk. Budapest. 1972.

⁴² Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., Kunt Ernő: *Temetők népművészete*. Corvina kiadó. Budapest. 1983.

⁴³ Fogarasy Attila & Sax Ibolya: *„Hol sírjaink domborulnak” Temetők könyve Pilisvörösvár*.

www.temetokkonyve.hu, N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

⁴⁴ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., P.I.

75 éves volt pamlényi lakos szavai, R.L. 78 éves volt pamlényi lakos szavai

⁴⁵ N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai,

⁴⁶ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

⁴⁷ phd.lib.uni-corvinus.hu/634/1/Tar_Imola.pdf

⁴⁸ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves pamlényi lakos szavai

Temetővel kapcsolatos hiedelmek

A temetkezés társadalmi szokása a tisztelet életben tartását szolgálja elsősorban, a félelem inkább értelmüket veszített gesztusokban fogalmazódik meg.⁴⁹ Mint más falvakban, Pamlényban is mágikus tárggyá alakult a koporsószeg a koporsó tartozékai közül. Ezzel gyógyították a fájós fogat, a fájós fület vagy szerencsétlenséget hártottak el segítségével.⁵⁰

A sírkő szolgálta a faluban azt a „cél”-t, hogy a halott ne térhessen vissza az élők világába.⁵¹ Úgy tartották a településen, hogy a halott lelke 40 napos bolyongásra ítéltetett. Egy, a faluban élő idős lakos előszeretettel riogatta ezzel a kisebb gyermekeket. A halott kakasszóra távozik, s mindig éjfélkor jön. A gyermeki fantázia számos alkalommal vezette ki Pamlény ifjú lakosait a temetőkertbe, hogy szemrevételezzék mindennek az igazságtartamát.⁵²

N.Z.-né gyermekkorában rettentően félt a halottaktól. Mikor nagyapja meghalt, az akkor tizenegy esztendő s lány – éppen a temetőről – hazatérve megpillantott egy alakot nagyapja kedvenc fatuskóján ücsörögve. Az este sötétje eltakarta öccsének arcát, a hirtelen meglepetés annyira megriasztotta a kislányt, hogy sikítva rontott be a házba, s próbálta elmondani, hogy a nagyapja nem ment át a túlvilágra. A testvér jót nevetett nővére ijedségén, aki még napok múlva is rettegett.⁵³

Összegzés

Pamlény falvában a temető a község nyugati részén helyezkedik el. Sokak szerint azon okból helyezték a temetőt a nyugati oldalra, mely szerint az emberi élet is nyugaton nyugszik le, akár a nap.⁵⁴

A sírkert elsődleges feladata a községben is ugyanaz, mint máshol, közegészségügyi jelentőségű, az elhunytak eltemetésére szolgáló földdarab. Pamlény temetője hatalmas, egybefüggő zöldfelülettel rendelkezett mindig is. Így önmagában nem csak esztétikus megjelenést biztosít, de javítja a település levegőminőségét.

A sírkert legsajátosabb eleme azonban mégis az, amit ki kíván fejezni. A leírtak rávilágítanak, hogy a falu temetőjében, ami a temetkezés rendjét illeti, nem uralkodott társadalmi hierarchia. E tény két okra enged következtetni: az egyik, a már említett rendszer, melyet az egyházi valamint világi fennhatóságok alakítottak ki. E szerint szabályos rendben történő elhelyezésre kellett törekedni a sírsorok elhelyezésekor.

---

⁴⁹ Róheim Géza: *Magyar néphit és népszokások*. Élet és Tudomány, 18. Athenaeum.

Budapest. 1925. Balassa Iván: *A magyar falvak temetői*. Corvina Kiadó. Budapest 1989.

⁵⁰ Ortutay Gyula (szerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1982., B.B.

81 éves pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

⁵¹ V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

⁵² N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai, B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

⁵³ N.Z.-né 76 éves volt pamlényi lakos szavai

⁵⁴ B.B. 81 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai, V.G.-né 72 éves jelenleg is pamlényi lakos szavai

Ekkor az elhalálozás időrendje alapján zajlott a temetés, nem a családi összetartozás szerint. Így formálódott meg a gazdag-szegény „vegyesen” történő eltemetésének hagyománya a temetőben.

A másik ok szerint Pamlény lakosai a vizsgált időszakban egyszerűen „közös megegyezés” alapján nem tartották magukat a falusi tradíciókhoz, a társadalmi hierarchiát szándékosan nem jelenítették meg a temetőben.

A sírok anyaga, felirata, készítésének egyszerűsége vagy éppen gazdagsága azonban már következtetni enged az elhunyt életében fenntartott létszínvonalára.

A falu a szlovák határ mellett húzódik, viszont a magyar temetők jellegzetességeit viseli magán sírkertje. Pamlényban elsősorban a magyar tradíciókat igyekeztek fenntartani a temetőben is. A szlovák temetőkultúra valamint Pamlény sírkertjének összevetésekor elsősorban L. Juhász Ilona munkásságára támaszkodtam.⁵⁵

---

⁵⁵ L. Juhász Ilona: Fényképek a dél-szlovákiai temetők síremlékein és az út menti haláljeleken. In *Acta Ethnologica Danubiana* 5-6. Komárom 2004., L. Juhász Ilona: A halállal, halottakkal kapcsolatos hiedelmek és temetkezési szokások. In Viga Gyula (szerk.): Nagytárkány I. Tanulmányok a község településtörténetéhez és néprajzához. *Poverý spojené so smrťou, so zosnulými a pohrebné zvyky (Zhrnutie). Todesglaube, -Brauchtum und Bestattungsgewohnheiten (Zusammenfassung)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet. Somorja-Komárom 2006, 431-476. p. ill., L. Juhász Ilona: A szlovákiai magyar tájak temetőinek kutatása és dokumentálása. *Research and dokumentation of Cemeteries in Hungarian territories in Slovakia*. Fórum Társadalomtudományi Szemle 7 (2006) 4. sz., 161-168. p. bibl. 166-167. p.